

УДК 811.111'255.4:[811.161.2+811.161.1+811.112.2]:821.111(73)
<http://doi.org/>

ЗВУКОПИС ВІРША Е. А. ПО “THE RAVEN” ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДАХ

Ольга Науменко

кандидат філологічних наук, викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили
 Миколаїв, Україна
 e-mail: tender14@gmail.com

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню основних прийомів звукопису у вірші Е. А. По “The Raven” та особливостям їх відтворення у перекладах трьома цільовими мовами. Порівняльний аналіз здійснено на матеріалі англійського оригіналу вірша та його українських перекладів П. Грабовського, Г. Кочура, А. Онишка, В. Марача; російських — С. Андреевського, К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі; німецьких — К. Т. Ебена, Г. Лахман, Т. Етцеля, Г. Вольшлегера. Серед основних способів відтворення прийомів звукопису виділено такі: стилістична відповідність; стилістичне посилення; стилістичне послаблення; стилістична індивідуалізація; стилістичне нівелювання. Під час порівняльного аналізу вірша Е. А. По “The Raven” та його українських, російських і німецьких перекладів було помічено, що ранні переклади, зокрема українські та російські, орієнтовані на передачу змісту твору і повністю знехтували формою вірша, особливо при передачі прийомів звукопису. У більш пізніх перекладах форми та змісту першотвору приділено однакову увагу. Проте, незважаючи на високу точність пізніх українських та російських перекладів, з усіх аналізованих мов найвіддаліше звукопис оригіналу відтворено у німецьких перекладах, адже англійська та німецька мови належать до однієї мовної групи — германської групи індоєвропейської сім'ї, тому мають багато спільностей у фонетичному устрої.

Ключові слова: звукопис, алітерація, асонанс, анафора, епіфора, стилістична відповідність, стилістичне посилення, стилістичне послаблення, стилістичне нівелювання, стилістична індивідуалізація.

Вступ. У повсякденній мові звуки використовуються довільно, оскільки носії мови спеціально не замислюються над тим, які з них

слід застосовувати. Тим часом багато авторів художніх творів, особливо поети рівня Е. А. По, здійснюють ретельний відбір звуків, керуючись естетичними завданнями.

Теорія фоностилістики цілком справедливо вважає, що семантизація звучання сприяє декодуванню глибинного змісту твору, саме тому від звукової організації поетичного тексту безпосередньо залежить його сприйняття як єдності форми та змісту. У зв'язку з цим проблема пошуку асоціативно-змістового характеру звуку та виявлення значущості звукової тканини тексту є надзвичайно важливою для розуміння поетичних творів.

Яскравий приклад цьому — найвідоміший вірш Е. А. По “The Raven”, багатий на алітерації, асонанси, анафори, епіфори та інші повтори.

Повторення однакових і співзвучних слів, поряд з наданням мові музичності, відіграє не лише естетичну, а й важливу смислову роль: на них сконцентровується головна увага читача або слухача. Враження від прочитання твору було б набагато меншим, якби у віршованих рядках не було повторів. Е. А. По навмисне добирив слова таким чином, щоб звукове оформлення його поетичних творів допомагало краще розкрити їх глибокий зміст.

Саме тому при перекладі поезій Е. А. По обов'язково варто враховувати їх звукопис. Але це досить непроста задача. Переклад вірша “The Raven” справедливо вважають складним та відповідальним викликом, оскільки у статті «Філософія творчості» Е. А. По сам розказав про те, які, на його думку, основні характеристики цього тексту (Еко, 2006), і наголосив, що «жоден елемент твору не виник завдяки щасливому випадку чи інтуїції» (Рое, 2009).

Актуальність дослідження зумовлена спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення звукової організації тексту. З огляду на утвердження антропоцентричної парадигми, згідно з якою у центрі уваги дослідників знаходиться людина (а саме людина у мові та мова у людині, її (людини) внутрішній склад, її світосприйняття), активізувалися мовознавчі розвідки, пов'язані із дослідженням фонетичної будови тексту, евфонією мови в цілому та мови окремих творів зокрема.

Вивченню особливостей реалізації деяких прийомів звукопису у художній творчості присвячено низку праць вітчизняних

науковців: Т. П. Беценко, М. Ю. Кабиш, І. В. Штихно та інших (Беценко, Голуб, 2015; Кабиш, 2010; Штихно, 2012). Проте, незважаючи на велику кількість праць у даному напрямку, слід відзначити, що у наукових розробках українських вчених досі приділено недостатньо уваги дослідженню звукової організації поетичного тексту.

Крім того, актуальність цієї розвідки зумовлена зростаючим інтересом лінгвістів до дослідження поетичних перекладів, використання нових підходів, пов'язаних з розвитком компаративістики та перекладознавства.

Відомий український теоретик та практик перекладу І. В. Корунець зауважував, що «завжди чи не найважче передати (якщо взагалі в якійсь мові перекладу можна сповна передати) звуково-музикальний характер оригіналу, тобто його евфонію. Причому цей елемент поетичної матриці може виявлятися як зовнішньо (на рівні рядка чи стопи окремих складів), так і внутрішнього, на рівні загального звучання цілого твору. Тому і відтворення евфонії, що складається зі звучання всієї фонематичної системи мови у повному поєднанні відповідних груп голосних і приголосних фонем — дзвінкх, глухих, шиплячих, сонорних і т. д., створює автохтонну музикальність у системі ритміки національної мови. Оскільки звукові/ фонематичні системи різних мов ніколи повністю не співпадають, бо навіть ті самі звуки артикують у різних мовах по-різному, то й евфонію/ музичне звучання вони мають в оригіналі і перекладі різне» (Корунець, 2008: 345–346).

Саме тому і досі, коли вже існує велика кількість перекладознавчих праць, зокрема І. В. Корунця, Я. І. Рецкера, А. Д. Швейцера та інших (Корунець, 2008; Рецкер, 2007; Швейцер, 2009), адекватна передача фоностилістичних прийомів, а також мінімізація втрат у процесі відтворення стилістичного ефекту у перекладі потребують подальшого вивчення.

Метою дослідження є виявлення основних прийомів звукопису у вірші Е. А. По “The Raven” та дослідження способів їх відтворення у перекладах трьома цільовими мовами.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- виявити основні прийоми звукопису у вірші “The Raven”;
- виділити способи перекладу прийомів звукопису;

– зіставити перекладацькі стратегії щодо відтворення прийомів звукопису оригінального тексту на матеріалі перекладів трьома цільовими мовами;

– здійснити порівняльний аналіз способів відтворення прийомів звукопису оригіналу та перекладів;

– вирішити питання можливості перекладу прийомів звукопису у поетичному творі.

Матеріалом дослідження слугують вірш Е. А. По “The Raven” та його переклади українською (переклади П. Грабовського, Г. Кочура, А. Онишка, В. Марача), російською (переклади С. Андреевського, К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі) і німецькою (переклади К. Т. Ебена, Г. Лахман, Т. Етцеля, Г. Вольшлегера) мовами.

Методи дослідження. Методику дослідження продиктовано сукупністю його завдань та вона є комплексною в міру складності кожного завдання. Зокрема застосовано такі основні методи:

– мовностилістичний аналіз першотвору, під час якого було виявлено основні прийоми звукопису вірша “The Raven”;

– метод контекстуального аналізу, який слугував для встановлення художньої значущості прийомів звукопису оригіналу;

– зіставний метод, за допомогою якого було порівняно прийоми звукопису оригіналу та перекладів;

– метод комплексного перекладацького аналізу, який дозволив детально розглянути переклади вірша, зокрема особливості відтворення прийомів звукопису у них.

Результати та дискусія. Один з перших публікаторів вірша зауважував: «...мелодія «Ворона» побудована в основному на алітерації, на продуманому використанні одних і тих самих звуків у несподіваних місцях». Наведемо декілька яскравих прикладів алітерації: *And the silken, sad, uncertain; Doubting, dreaming dreams; What this grim, ungainly, ghostly, gaunt* тощо.

Окрім алітерацій, Е. А. По активно використовував і асонанси. Наприклад: *volume of forgotten lore; From my books surcease of sorrow — sorrow for the lost Lenore; And the only word there spoken was the whispered word, “Lenore?”*. Ці обидва прийоми сприяють створенню ритму, загальному звуковому оформленню та інтонації поетичного твору.

Ще Е. А. По використав у вірші доволі оригінальний прийом — паронوماзію: схожі за звучанням, але різні за значенням слова *raven* та *never* п'ять разів сусідують на останніх рядках строфи.

Базуючись на результатах власних досліджень та досліджень попередників, виділяємо такі способи перекладу фоностилістичних прийомів, зокрема прийомів звукопису:

— стилістична відповідність — передача оригінального прийому зі збереженням звукового оформлення, що дозволяє максимально точно відтворити форму, зміст, стилістичний ефект та естетичний вплив певного прийому;

— стилістичне посилення — введення фоностилістичного прийому, якого не було в оригіналі, тобто переклад за допомогою більш емоційно забарвленого відповідника;

— стилістичне послаблення — часткова передача фоностилістичного прийому, приглушення виразного фоностилістичного прийому і заміна його менш сильним, або ж нейтральним;

— стилістична індивідуалізація — використання іншого звуку для створення прийому, при якому проявляється індивідуальний стиль перекладача;

— стилістичне нівелювання — відмова від передачі оригінального прийому у перекладі, що призводить до стирання характерних рис побудови оригіналу.

Звукопис в українських перекладах. Розуміючи важливість евфонії для віршів Е. А. По, перекладачі також намагалися наповнити свої інтерпретації алітераціями та асонансами, анафорами та епіфорами. Досить вдалими у цьому плані є українські переклади, адже евфонія надзвичайно органічна для української поетичної мови, оскільки спирається на визначальну інтонаційну основу української мови — вокалізм, зумовлюючи тяжіння версифікаційних пошуків до музичності, виконує особливу стилістичну функцію у розмаїтті симетричного звукового ладу поетичного мовлення, забезпечує міру кількості, частоти, комбінування та тривання фонем. Українська мова володіє багатьма евфонічними засобами, використання яких щільно пов'язане зі стилем мови, темпом, ритмом, а також має свої особливості в окремих авторів.

Як показує порівняльний аналіз, **П. Грабовський** при відтворенні звукопису вдавався до:

— стилістичної відповідності: *volume of forgotten lore* — (Над) одним старинним твором, / Над забутим мислі взором, / Що велику славу мав;

— стилістичного посилення: *Eagerly I wished the morrow* — **Ждав** я ранку, **ждав** я світу;

— стилістичного послаблення: *From my books surcease of sorrow* — **sorrow for the lost Lenore** — Хоча б звістка **об** Ленорі, / **Що** втекла з життя **земного**;

— стилістичного нівелювання: *home by Horror haunted* — **Де** панують **смерть** та **зло**;

— стилістичної індивідуалізації: *doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream before* — **Така туга** дошкульна, / **Що** ні одна душа в **свімі**, / **Не** здолає зрозуміти, — / **Тії туги** світ не зна.

Проте багато фоностилістичних прийомів П. Грабовський лишив без уваги. Це пояснюється тим, що перекладач, як відомо, робив свій переклад не з оригіналу, а з російського перекладу, і концентрувався перш за все на передачі змісту першотвору.

Переклад **Г. Кочура** у плані відтворення звукопису помітно точніший за переклад П. Грабовського. При відтворенні звукопису Г. Кочур вдавався до:

— стилістичної відповідності: *And the only word there spoken was the whispered word, "Lenore?"* — **Тільки слово, мов зітхання, промайнуло ледве чуть**;

— стилістичного посилення: *gently rapping* — **тихий стук** (алітерація), *late visitor* — **нізній гість** (асонанс);

— стилістичного послаблення: *From my books surcease of sorrow* — **sorrow for the lost Lenore** — **Марно** я **тоді** в **суворій** книзі **прагнув збутись горя**;

— стилістичного нівелювання: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain* — **Вітер** **коливав фіранку**;

— стилістичної індивідуалізації: *it was in the bleak December* — **me в похмурім грудні сталось**.

А. Онишко був єдиним перекладачем, який сповна врахував домінуючі алітераційні та асонансні особливості твору. А. Онишко лише зрідка вдавався до стилістичного послаблення. Частково чи повністю нехтуючи авторським прийомом, перекладач завжди намагався певним чином його компенсувати. Так, наприклад, А. Онишко в асонансі “**he will leave me**” замість чотирьох разів лише два повторює звук

[i] — «ВІН піде» — проте замість курсиву використовує капіталізацію, аби зберегти акцент, який був у Е. А. По.

При відтворенні звукопису перекладач в основному вдавався до стилістичних відповідностей, хоча подекуди і змінював звукове оформлення прийому, відшуковуючи в українській мові такі звуки, які б справляли на читача ідентичне враження. Прикладів майстерного насичення рядків асонансами, алітераціями, анафорами, епіфорами в А. Онішка чимало: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain — І непевність висне німо, в шовку штор живе незримо* (алітерація); *“Prophet!” said I, “thing of evil! — prophet still, if bird or devil! — О пророче! Зла появо! — Ти ж пророк, хоч би й диявол!* (асонанс); *Perched upon a bust of Pallas just above my chamber door — / Perched, and sat, and nothing more — Знявсь і сів на бюст Паллади, мов нікого тут нема, / Знявсь і сів, мов тинь німа* (анафора); *Ghastly grim and ancient Raven wandering from the Nightly shore — / Tell me what thy lordly name is on the Night’s Plutonian shore! — Древній Вороне зловісний, з того краю, де Питьма. / Як Вельможність Вашу звали, де Плутонова Питьма?* (епіфора).

Здатність А. Онішка відтворити звукові ряди американського романтика не тільки засвідчує особистий перекладацький хист, але й стала доказом неспинного розвитку українського перекладного художнього мовлення і могла б слугувати хрестоматійним прикладом для теорії віршового перекладу.

Як показує порівняльний аналіз, В. Марач більше акцентував увагу на відтворенні змісту, а не стилістики оригіналу. Порівняно з оригіналом, він помітно зменшив кількість прийомів звукопису у своєму перекладі і тим самим применшив художню цінність першотвору.

Алітерації та асонанси подекуди було збережено у перекладі (*And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain — Ледь вловимий легкий порух, шурхіт в шторах пурпурових*), подекуди замінено фонетично нейтральними відповідниками (*weak and weary — в зажурі*).

Звукопис у російських перекладах. Все, що С. Андреевський залишив у своєму перекладі з оригінальної фоностилістики, так це алітерації та асонанси. Їх можна знайти достатньо у творі: *То было в хмуром декабре. / Стояла стужа на дворе; А шорох шёлковых завес / Меня ласкал — и в мир чудес; Пройдут часы, исчезнет ночь — / Уйдёт и он за нею прочь; Я убеждён, уверен в том; Огромный ворон пролетел / Спокойно, медленно — и сел.*

Хоча перекладач інколи і вдавався до стилістичного послаблення та стилістичної індивідуалізації при відтворенні звукопису, проте стилістичні відповідності у його перекладі все ж таки переважають.

Переклад К. Бальмонта не поступається оригіналу за кількістю різноманітних прийомів звукопису. Розглянемо третю строфу, де звук [s] домінує над рештою, утворює яскраву алітерацію, що справляє ефект таємничості та гнітюче впливає на читача:

*And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain
Thrilled me — filled me with fantastic terrors never felt before;
So that now, to still the beating of my heart, I stood repeating,
“Tis some visitor entreating entrance at my chamber door —
Some late visitor entreating entrance at my chamber door; —
This it is and nothing more”.*

*И завес пурпурных трепет издавал как будто лепет,
Трепет, лепет, наполнявший темным чувством сердце мне.
Непонятный страх смирая, встал я с места, повторяя:
«Это только гость, блуждая, постучался в дверь ко мне,
Поздний гость приюта просит в полуночной тишине —
Гость стучится в дверь ко мне».*

У перекладі В. Брюсова також алітерації та асонанси було відтворено, проте подекуди вони бідніші за авторські, подекуди, навпаки, яскравіші. У наступному прикладі для створення шарудіння фіранок, яке в оригіналі досягається шляхом багаторазового повторення звуку [s], перекладач використав повтори одразу двох звуків: [ш] та [с].

*And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain
Шёлковистый и не резкий, шорох алой занавески*

Хоча переклади К. Бальмонта та В. Брюсова і багаті на різноманітні прийоми звукопису, проте вони не завжди наслідують авторські. Часто у прийомах звукопису проявляється індивідуальність перекладачів, які на момент створення перекладів вже мали свій сформований стиль.

Прикладом стилістичної індивідуалізації при відтворенні звукопису може бути переклад наступного асонансу: *it was in the bleak December — Поздней осени рыдания* (К. Бальмонт); *был декабрь и день ненастный* (В. Брюсов). Обидва перекладача використали асонанси, але замінили звук, на якому будується прийом. К. Бальмонт вдався до заміни на змістовому рівні — замінив пору року (осінь замість

зими), а також додав символістської пафосності, властивої Бальмонту-поету.

Переклад **В. Бетакі**, як і оригінал, багатий на алітерації та асонанси. Причому дуже часто ці прийоми тотожні оригінальним за звучанням та стилістичними функціями: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain / Thrilled me — filled me with fantastic terrors never felt before — Шелковое кольханье, шторы пурпурной шушанье / Страх внушало, сердце сжало, и, чтоб страх с души стряхнуть; Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary — Мрачной полночью бессонной, беспредельно утомленный; “Prophet!” said I, “thing of evil! — prophet still, if bird or devil! — “О вещун! — вскричал я снова, — птица ужаса ночного!*

Переклад В. Бетакі найточніше з усіх російських перекладів передає звукопис оригіналу, що є явною перевагою цього перекладу.

Звукопис у німецьких перекладах. У перекладі **К. Т. Ебена** передано не всі епіфори та анафори. Хоча перекладач намагався застосувати різного роду звукові компенсації, аби не зіпсувати загального враження від прочитання твору. Так, наприклад, у сімнадцятій строфі було опущено анафору, а замість неї вжито лексичний повтор. Причому в оригіналі він зустрічається двічі, а у перекладі тричі, тому така заміна призвела до стилістичного посилення:

*“Be that word our sign of parting, bird or fiend!” I shrieked, upstarting —
“Get thee back into the tempest and the Night’s Plutonian shore!
Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken!
Leave my loneliness unbroken! — quit the bust above my door!
Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my door!”
Quoth the Raven “Nevermore”.*
*„Sei dies Wort das Trennungszeichen! Vogel, Dämon, Du mußt weichen!
Fleuch zurück zum Sturmesgrauen, oder zum pluton’schen Heer!
Keine Feder laß zurücke mir als Zeichen Deiner Tücke;
Laß allein mich dem Geschehe — wage nie Dich wieder her!
Fort und laß mein Herz in Frieden, das gepeinigt Du so sehr!“
Sprach der Rabe: „Nimmermehr!“*

Хоча у перекладі можна знайти певні недоліки, у більшості випадків К. Т. Ебену вдалося майстерно відтворювати фоностилістичні прийоми оригіналу. Наприклад: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain / Thrilled me — filled me with fantastic terrors never felt*

before — Jedes Rauschen der Gardinen, die mir wie Gespenster schienen, / Füllte nun mein Herz mit Schrecken — Schrecken nie gefühlt vorher (алітерація); *Ghastly grim and ancient Raven — Grimmer, glattgeschor’ner Rabe* (алітерація).

У перекладі **Г. Лахман** продемонструвала майстерне володіння фоностилістичними художніми засобами. Окрім епіфор та повторів, у її тексті знаходимо алітерації, асонанси, анафори: *Seltsame, phantastisch wilde, unerklärliche Gebilde, / Schwarz und dicht gleich undurchsicht’gen, nächtig dunklen Nebelschwaden* (алітерації); *Schwarz auf Schwarz geschichtet* (алітерація); *Und auf meinem Thyrgerüste, auf der bleichen Pallasbyste* (асонанс); *Mit verwildertem Gefieder in’s Gemach und gravitatisch / Mit dem ernsten Kopfe nickend, flüchtig durch das Zimmer blickend* (анафора) тощо.

Проте звукопис Г. Лахман, як показує порівняльний аналіз, дуже рідко співпадає з оригінальним звукописом. Перекладачка вдалася до стилістичної індивідуалізації у відтворенні звукопису, що вплинуло на адекватність сприйняття першотвору читачами.

Однак вдалі варіанти відтворення прийомів звукопису у перекладі Г. Лахман також можна знайти. Наприклад, з усіх німецьких перекладів лише у перекладі К. Т. Ебена та у перекладі Г. Лахман передано алітерацію *followed fast and followed faster*. Проте, якщо К. Т. Ебену вдалося відшукати абсолютний стилістичний відповідник даному прийому — *Drohten dreist und drohten dreister*, — то Г. Лахман компенсувала лексико-фонетичний повтор словами з однаковими префіксами — *Nachgegangen, nachgelaufen*. Таке перекладацьке рішення є досить вдалим, адже виконує тотожну функцію у тексті та справляє на читача тотожне враження.

Т. Етцелю максимально точно вдалося відтворити основні фоностилістичні прийоми оригіналу: алітерації, асонанси, анафори, епіфори. Порівняємо: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain / Thrilled me — filled me with fantastic terrors never felt before — Die Gardinen rauschten traurig, und ihr Rascheln klang so schaurig, / Füllte mich mit Schreck und Grauen, wie ich nie erschrak zuvor* (алітерація); *forget this lost Lenore — Vergessen der verlorenen Lenor* (алітерація та асонанс); *This I sat engaged in guessing, but no syllable expressing / To the fowl whose fiery eyes now burned into my bosom’s core; / This and more I sat divining, with my head at ease reclining — Saß, der Seele Brand beschwichtend, keine Silbe an ihn richtend, / Seine Feueraugen wühlten mir das Innerste empor. / Saß und kam*

zu keinem Wissen, Herz und Hirn schien fortgerissen (анафора); *It shall clasp a sainted maiden whom the angels name Lenore — / Clasp a rare and radiant maiden whom the angels name Lenore — ch ein strahlend Mädchen schauen, die bei Engeln heißt Lenor — / Sie, die Himmlische, umarmen, die bei Engeln heißt Lenor* (епіфора).

Проте під час порівняльного аналізу було помічено, що перекладач також дуже часто додавав власні фоностилістичні прийоми, яких не було в оригіналі. Ймовірно, він це робив задля компенсації тих прийомів, які доводилося випускати, але це спостереження не є поодиноким випадком.

Г. Вольшлегер намагався не нехтувати алітераціями, асонансами, анафорами, епіфорами. Розглянемо такі приклади: *And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain — Und das seidig triste Drängen in den purpurnen Behängen* (алітерація); *Leave my loneliness unbroken! — quit the bust above my door! / Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my door!* — *Zeugnis! Laß mit meinem Schmerze mich allein! — hinweg Dich scher! / Friß nicht länger mir am Leben! Pack Dich! Fort! Hinweg Dich scher!* (епіфора).

Якщо перекладач опускав один прийом, то компенсував його іншим. Приклад можна побачити у наступних рядках, де анафору було компенсовано однокореневим словом: *Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken! / Leave my loneliness unbroken! — quit the bust above my door! — Keiner einz'gen Feder Schwärze bliebe hier, dem finstern Scherze / Zeugnis! Laß mit meinem Schmerze mich allein! — hinweg Dich scher!*

Цікавим є спостереження, що в усіх німецьких перекладах прослідковуються схожі варіанти відтворення деяких прийомів. Цьому є декілька пояснень. По-перше, перекладачі могли бути ознайомленими з перекладами своїх попередників. По-друге, через близькоспорідненість мов могла виникнути така «універсальність» у перекладах.

Порівняємо алітерацію: *doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream before — Träume träumend, die hienieden nie ein Mensch geträumt vorher* (К. Т. Ебен); *Träume träumend, die kein ird'scher Träumer je gewagt zuvor* (Г. Етцель); *Träume träumend, wie kein sterblich Hirn sie träumte je vorher* (Г. Вольшлегер). На цьому прикладі спостерігаємо стилістичну відповідність у плані відтворення фоностилістичного прийому та аналогічні варіанти перекладу.

У наступній комбінації алітерації та асонансу усі перекладачі використали однаковий відповідник, що є повністю тотожним оригінальному прийому і за звуковим, і за семантичним наповненням: *still is sitting, still is sitting — sitzt noch immer, sitzt noch immer* (К. Т. Ебен, Т. Етцель, Г. Вольшлегер).

Висновки. Вірш Е. А. По “The Raven” багатий на алітерації, асонанси, анафори, епіфори та інші повтори. Прийоми звукопису використані у творі не лише задля оздобу мовлення. Вони індивідуалізують його мовлення, збагачують його емоційними нюансами, увиразнюють художнє зображення. Проте разом з цим становлять серйозні труднощі для перекладачів.

Намагаючись максимально зберегти звукопис оригіналу, перекладачі вдавалися до таких способів перекладу фоностилістичних прийомів: стилістична відповідність, стилістичне посилення, стилістичне послаблення, стилістичне нівелювання, стилістична індивідуалізація.

Під час порівняльного аналізу було помічено, що ранні українські та російські переклади орієнтовані на передачу змісту твору і повністю знехтували формою вірша, зокрема його звукописом (П. Грабовський, С. Андреевський). У більш пізніх перекладах формі та змісту першотвору приділено однакову увагу. Передача фоностилістики оригіналу стала одним із пріоритетних завдань перекладача, адже безпосередньо впливає на адекватне сприйняття оригіналу читачами. Максимально точними у фоностилістичному аспекті є українські переклади Г. Кочура і А. Онишка та російські переклади К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі. Вони є хрестоматійними та відомі широкому загалу.

Проте, незважаючи на високу точність українських та російських перекладів, з усіх аналізованих мов найвдаліше звукопис оригіналу відтворено у німецьких перекладах. Завдяки тому, що англійська та німецька мова належать до однієї мовної групи — германської групи індоєвропейської сім'ї, вони мають багато спільностей у фонетичному устрої. Німецька мова має схильність до максимально точного відтворення англійської думки. Такої схильності немає в жодній іншій мові. Тому навіть поезія може бути відтворена без великих втрат.

ЛІТЕРАТУРА

- Беценко Т., Голуб І. Стилістика сучасної української мови. Фоніка. Суми : ВВП «Мрія», 2015. 324 с.
- Кабиш М. Ю. До проблеми дослідження звукотропів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Філологія : збірник наукових праць. Харків, 2010. Вип. 60, ч. 1. С. 179–184.
- Корунець І. В. Вступ до перекладознавства [англ./укр.] : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 512 с.
- Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Москва : Р. Валент, 2007. 244 с.
- Швейцер А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. Москва : Книжный дом «Либрокон», 2009. 216 с.
- Штихно І. В. Фоностилістичний ресурс мови як засіб створення художності. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2012. Вип. 34. С. 215–218.
- Эко У. Сказать почти то же самое. Опыт о переводе. Санкт-Петербург : Симпозиум, 2006. 574 с.
- Poe E. A. The Philosophy of Composition. 2009. URL : <https://www.poetryfoundation.org/articles/69390/the-philosophy-of-composition>

ЗВУКОПИСЬ СТИХОТВОРЕНИЯ Э. А. ПО “THE RAVEN”
И ЕЁ ОТРАЖЕНИЕ В ПЕРЕВОДЕ

Ольга Науменко

кандидат филологических наук, преподаватель кафедры теории и практики перевода с английского языка Черноморского национального университета имени Петра Могила Николаев, Украина
e-mail: tender14@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию основных приёмов звукописи в стихотворении Э. А. По “The Raven” и особенностям их передачи в переводах. Сравнительный анализ осуществлён на материале английского оригинала стихотворения и его украинских переводов П. Грабовского, Г. Кочура, А. Онышка, В. Марача; русских — С. Андреевского, К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакки; немецких — К. Т. Эбена, Г. Лахман, Т. Этцеля, Г. Вольшлеера. Среди основных способов передачи приёмов звукописи выделены следующие: стилистическое соответствие, стилистическое усиление, стилистическое ослабление, стилистическая индивидуализация, стилистическое нивелирование. В ходе сравнительного анализа стихотворения Э. А. По “The Raven” и его украинских, русских и немецких переводов было замечено, что ранние переводы, в частности украинские и русские, ориентированы на передачу содержания произведения и полностью прене-

брегли формой стихотворения, особенно при передаче приёмов звукописи. В более поздних переводах форме и содержанию уделено одинаковое внимание. Однако, несмотря на высокую точность поздних украинских и русских переводов, из всех анализируемых языков наиболее удачно звукопись оригинала передана в немецких переводах, так как английский и немецкий языки принадлежат к одной языковой группе — германской группе индоевропейской семьи, поэтому в их фонетическом устройстве много общего.

Ключевые слова: звукопись, аллитерация, ассонанс, анафора, эпифора, стилистическое соответствие, стилистическое усиление, стилистическое ослабление, стилистическая индивидуализация, стилистическое нивелирование.

PHONETIC DEVICES OF E. A. POE’S POEM “THE RAVEN”
AND TECHNIQUES OF THEIR EMBODIMENT IN TRANSLATION

Olha Naumenko

Candidate of Philology, Lecturer at the Department of Theory and Practice of Translation from English, Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv, Ukraine
e-mail: tender14@gmail.com

SUMMARY

The given article is devoted to the studying of main phonetic devices in E. A. Poe’s poem “The Raven” and peculiarities of their rendering in three target languages. Comparative analysis has been based on the original of the poem and its Ukrainian translations of P. Hrabovskiy, H. Kochur, A. Onyshko, V. Marach; Russian translations of S. Andreyevsky, K. Balmont, V. Bryusov, V. Betaki; German translations of K. T. Eben, H. Lachmann, T. Etzel, H. Wollschläger. The main techniques of phonetic devices rendering have been revealed. They are: stylistic equivalence, stylistic strengthening, stylistic weakening, stylistic individualization, stylistic grading. In the course of comparative analysis of E. A. Poe’s poem “The Raven” and its Ukrainian, Russian and German translations it has been found, that early translations, Ukrainian and Russian in particular, are aimed at sense rendering and do not pay much attention to the form, especially to the phonetic devices. In later translations the form and the sense of the original are preserved equally. However, notwithstanding high accuracy of later Ukrainian and Russian translations, German translations are the most precise ones as to phonetic devices’ rendering, because English and German belong to one language group — German group of Indo-European family, that’s why they have many similarities in the phonetic organization.

Key words: phonetic devices, alliteration, assonance, anaphora, epiphora, stylistic equivalence, stylistic strengthening, stylistic weakening, stylistic individualization, stylistic grading.

REFERENCES

- Betsenko, T., & Holub, I. (2015). *Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy. Fonika [Stylistics of Contemporary Ukrainian Language. Phonics]*. Sumy: VVP “Mriia” [in Ukrainian].
- Kabysh, M. Yu. (2010). Do problemy doslidzhennia zvukotropiv [To the Problem of Phonetic Devices’ Studying]. *Visnyk kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya “Filolohiia” : zbirnyk naukovykh prats ukrainskoiu, rosiiskoiu ta anhliiskoiu movamy. – V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Series “Philology” : Collection of Scientific Papers in Ukrainian, Russian and English.* (Vol. 60, P. 1). (pp. 179–184) [in Ukrainian].
- Korunets, I. V. (2008). *Vstup do perekladoznavstva [Introduction to Translation Studies]*. Vinnytsia : Nova Knyha [in Ukrainian].
- Retsker, Ya. I. (2007). *Teoriia perevoda i perevodcheskaia praktika. Ocherki lingvistichekoi teorii perevoda [Theory of Translation and Translation Practice. Linguistic Theory of Translation Essays]*. Moscow : “R. Valent” [in Russian].
- Shveitser, A. D. (2009). *Teoriia perevoda: Status, problemy, aspekty [Theory of Translation: Status, Problems, Aspects]*. Moscow : Knizhnyi Dom “LIBRIKON” [in Russian].
- Shtykhno, I. V. (2012). Fonostylistychni resurs movy yak zasib stvorennia khudozhnosti [Phonostylistic Resource of the Language as Means of Artistry Creation]. *Linhvistychni doslidzhennia : Zb. nauk. prats KhNPU im. H. S. Skovorody – Linguistic Studies : H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University Collection of Scientific Papers.* (Vol. 34). (pp. 215–218) [in Ukrainian].
- Eco, U. (2006). *Skazat pochti to zhe samoe. Opyty o perevode [Saying Almost the Same Thing. Experiences in Translation]*. Saint Petersburg : “Simpozium” [in Russian].
- Poe E. A. (2009). *The Philosophy of Composition*. Retrieved from <https://www.poetryfoundation.org/articles/69390/the-philosophy-of-composition>.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2019

УДК 81-26(811.111+811.161.2)

<http://doi.org/>

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ БРИТАНСЬКОГО РОМАНУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Євгенія Савченко

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Одеса, Україна
e-mail: anneshirley2687@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7000-5155>

Ангеліна Гайшун

магістрантка спеціальності 035 Філологія (Переклад з англійської українською) Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Одеса, Україна
e-mail: joli95299@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1873-6695>

АНОТАЦІЯ

Досягти еквівалентності тексту перекладу — одне з найважливіших завдань перекладача. Внаслідок чого перекладачі змушені використовувати різні перетворення, зокрема граматичні. Вивчення граматичних перетворень є важливим і з точки зору виявлення мовної ідентичності, своєрідності англійської літературної мови, властивих тільки їй характеристик. Все вищезазначене обумовлює актуальність теми роботи.

Метою роботи є вивчення основних принципів функціонування граматичних перетворень під час перекладу британського роману українською мовою.

Дослідження ґрунтується на методі суцільної вибірки, перекладознавчо-зіставному методі, трансформаційному аналізі, описовому та кількісному методах та методиці інтерпретаційного аналізу.

Встановлено, що морфологічні перетворення в умовах схожості форм здійснювалися за допомогою повного, нульового, часткового перекладів,